

Hemşire Adaylarının Kariyer Planlarında Yaşlı Bakım Hemşireliği ve Diğer Hemşirelik Alanlarına Yönelik Tercihlerinin Çalışma Değerleri Bağlamında İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma*

A Research on Examining Preferences of Nursing Candidates for Geriatric Nursing and Other Nursing Areas in the Context of Working Values in Career Plans

Cem Güney Özveren¹, Nihal Ünalı Baydın², Oya Çelebi Çakıroğlu³, Güler Önder⁴, Emrah Önder⁵

Öz

Yapılan çalışmada, hemşire adaylarının yaşlı bakım hemşireliği ve diğer hemşirelik alanlarına yönelik tutumları araştırılmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak, ilgili literatür taranarak hemşire adaylarının ilgili alanlara yönelik tutumlarının olumlu ya da olumsuz etkileyeceği düşünülen bir takım iş değerleri (kriterler) belirlenmiş ve bu kriterler analize uygun hiyerarşik yapıya dönüştürülmüştür. Araştırmanın evrenini İstanbul'daki kamu üniversitelerinde öğrenim gören hemşirelik öğrencileri, örneklemini ise bir kamu üniversitesinin hemşirelik bölümünde öğrenim gören üçüncü ve dördüncü sınıf hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur.

Çalışmanın başında, hemşirelik fakültesi öğrencilerinin özellikle yaşlı bakım hemşireliğine yönelik tutumlarının olumsuz olduğu hipotezi ile yola çıkılmıştır. Analiz sonucunda, kariyer tercihi olarak yaşlı bakım hemşireliğinin dezavantajlı olduğu iş değerleri önem derecesine göre sıralanmıştır. Anketler matematiksel bir metot olan Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) ile değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında AHP yöntemi kullanılarak hemşire adaylarının yaşlı bakım hemşireliği kariyeri ile ilgili kalitatif yargıları kantitatif şekle dönüştürülmüştür. Araştırma, hemşirelik öğrencileri tarafından en fazla Ameliyathane Hemşireliği alanının tercih edildiğini ve Yaşlı Bakım Hemşireliği alanının orta sıralarda yer aldığını ortaya koymuştur. Yaşlı Bakım Hemşireliği tercih eden ve tercih etmeyen hemşirelik öğrencilerinin çalışma değerleri arasında önemli bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Son olarak, hemşirelik öğrencileri için çalıştığı kişilerle iyi ilişkiler kurmak ve iş garantisine sahip olmak en önemli çalışma değerleri olarak belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler

Yaşlı Bakım Hemşireliği, Değerler, Kariyer, Hemşirelik, Analitik Hiyerarşi Prosesi

* Bu çalışma, 14 Ekim 2016 tarihinde İspanya/Barcelona'da düzenlenen 2. Uluslararası Değişen Dünya ve Sosyal Araştırma Konferansı'nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş versiyonudur.

1 Sorumlu Yazar: Cem Güney Özveren (Arş. Gör.), İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-posta: cem.ozveren@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0001-9435-6662

2 Nihal Ünalı Baydın (Dr. Öğr. Üyesi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Samsun, Türkiye. E-posta: nihai.unalibaydin@omu.edu.tr ORCID: 0000-0001-5351-525X

3 Oya Çelebi Çakıroğlu (Arş. Gör.), İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-posta: oya.celebi@medeniyet.edu.tr ORCID: 0000-0001-5552-4969

4 Güler Önder (Öğr. Gör.), Esenyurt Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Anestezi Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-posta: guleronder@esenyurt.edu.tr ORCID: 0000-0002-0879-9545

5 Emrah Önder (Doç. Dr.), İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-posta: emrah@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-0554-1290

Atf: Ozveren, C. G., Unaldi-Baydin, Celebi-Cakiroglu, O., N., Onder, G. ve Onder E. (2020). Hemşire adaylarının kariyer planlarında yaşlı bakım hemşireliği ve diğer hemşirelik alanlarına yönelik tercihlerinin çalışma değerleri bağlamında incelenmesine yönelik bir araştırma. *Istanbul Management Journal*, 88: 201-221. <http://doi.org/10.26650/imj.2020.88.0008>

Abstract

In the study, the attitudes of the candidate nurses towards elderly care nursing and other nursing fields were investigated. In accordance with the purpose of the research, the relevant literature was scanned and a number of job values (criteria), which are thought to affect positively or negatively the attitudes of the nurse candidates towards the relevant fields, were determined and these criteria were transformed into a hierarchical structure suitable for the analysis. The universe of the research consists of nursing students studying at public universities in Istanbul, and the sample consists of nursing students from third and fourth classes studying at the nursing department of a public university.

At the beginning of the study, it was set out with the hypothesis that nursing faculty students' attitudes towards elderly care nursing were negative. As a result of the analysis, the job values that the elderly care nursing is disadvantageous as a career choice are listed according to their importance level. The surveys were evaluated with a mathematical method Analytical Hierarchy Process (AHP). In terms of the study, the qualitative judgments of the nursing candidates regarding the elderly care nursing career were transformed into quantitative form by using AHP method. The research has revealed that the nursing students mostly preferred the Operating Room Nursing field and the Elderly Care Nursing field is in the middle ranks. It was found that there is no significant difference between the values of nursing students who prefer Elderly Care Nursing and those who do not prefer it. Finally, establishing good relationships with the people with whom they work and having job guarantee are determined as the most important work values for nursing students.

Keywords

Elderly Care Nursing, Values, Career, Nursing, Analytical Hierarcal Pprocess

Extended Summary**Research Problem**

In this study, the career choices of the candidate nurses towards elderly care nursing and other nursing fields were investigated.

Background

It is observed that nurses working with elderly individuals in our country play an active role in home care hospitals and nursing homes. As the Turkstat projection by the Ministry Health, of Turkey for the elderly population, which will improve the Healthy Aging Action Plan and Implementation Program (2015-2020), is developed, it is thought to play a key role in meeting the goals of the nurses in this direction. Therefore, nursing education curricula should also include elderly care nursing. In this regard, universities have taken some necessary steps. However, it is known that there is no certificate program approved by the Ministry of Health yet (Kitiş, 2014).

Methodology

The universe of the research consists of nursing students studying at public universities in Istanbul, and the sample consists of nursing students from third and fourth classes studying at the nursing department of a public university. In the study, a questionnaire was used as quantitative research technique. As a data collection tool, a scale was prepared by taking and adapting certain dimensions related to the subject from the 24-dimensional Working Values Scale developed by Yücel and Karataş (2009). Some of

the dimensions included in the original of this scale were job guarantee, recognition and appreciation, competition, promotion-morality, moral-affective values, independence and autonomy, influence, solidarity and physical activity. Because some dimensions do not reflect the purpose of the study, two experts' opinions, one from the health sciences, were taken in order to prepare a research form with fewer questions. The surveys were evaluated with the Analytical Hierarchy Process (AHP), which is one of the multi-criteria decision making techniques, and the qualitative judgments of the nursing candidates for nursing fields were transformed into quantitative forms. This process takes place as a result of entering the binary comparison survey responses in accordance with the 1-9 scale of Saaty into the analysis format template prepared in Excel. The respondents reflect the subjective significance rate of the two criteria with their response to the survey.

Results and Conclusions

The research has revealed that the nursing students mostly preferred the Operating Room Nursing field and the Elderly Care Nursing field is in the middle ranks. It was found that there is no significant difference between the values of nursing students who prefer Elderly Care Nursing and those do not prefer it. Establishing good relationships with the people with whom they work and having job guarantee are determined as the most important work values for nursing students.

Generation Y gives more value to money than other generations (Keles, 2011: 137; Akdemir and Konakay, 2014). Individuals in Generation Y attach great importance to having fun in their working life, establishing good relations with their colleagues and they want to do things that will satisfy themselves personally (Kaye, 2012; Şendemir et al., 2016). The fact that the field of elderly care nursing is among the top 15 and last 15 preferences of the students suggests that the students can be unsure about the choice. It is understood that individuals who do not prefer Elderly Care Nursing give more importance to constantly improving themselves, finding opportunities for improvement and gaining status. This suggests that in today's career choices, weight has started to shift not to factors such as wages and working conditions, but to a job, status and opportunity for development. It is very important to raise the awareness of nursing students to the field of elderly care nursing, which will be needed more in the future, in order to train qualified professionals. It is thought that the relevant professional organizations will carry out advanced research on what they need to do in order to improve themselves, and that it will contribute greatly to meeting the requirements that will arise.

In the curriculum of the undergraduate curriculum, application areas should be created where students can get together with the elderly more, improve their knowledge and skills related to elderly care and perform all aspects of elderly care. It is stated that

negative attitudes towards elderly individuals are the same all over the world, however education is the most effective and best way to develop these attitudes in a positive way (Lowell, 2006). Nursing education institutions and education curricula play an important role in developing student nurses' positive attitude towards old age and elderly people (Williams et al., 2007). It is stated that positive attitudes of the nursing students who are the future care professionals towards the elderly, will be effective in increasing the quality of the care provided (Şenol Çelik et al., 2010).

In addition, it will be beneficial for students to participate in scientific sessions and various activities related to elderly health in order to increase the awareness of old age and to empathically approach the elderly. It is thought that it will contribute significantly to the field in terms of further studies in different faculties and with larger sample groups and a greater generalizability of the results.

Hemşire Adaylarının Kariyer Planlarında Yaşlı Bakım Hemşireliği ve Diğer Hemşirelik Alanlarına Yönelik Tercihlerinin Çalışma Değerleri Bağlamında İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma

Dünya Sağlık Örgütü tarafından yaşlılık sınırı “65 yaş ve üzeri” olarak kabul edilmektedir (WHO, 2015). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre (2019), 2018 yılında %8,8 olan 65 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfus içindeki payının 2023 yılında %10,2’ye, 2060 yılında ise %22,6’ya ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu sayısal veri, ülkemiz nüfusunun giderek yaşlandığını göstermektedir. Yaşlı nüfusun demografik özelliklerinin değişmesiyle birlikte, yaşlı bireylerle ilişkili sosyal, ekonomik, kültürel ve politik problemler de artmaktadır. Bu nedenle, giderek yaşlanan dünyada yaşlı bireylerin bakımı son derece önemli bir konu olarak görülmektedir (World Health Organization, 2011). Dolayısıyla yaşlı bireylerin yaşam kalitelerini arttırmaya yönelik birtakım önlemler alınarak bu bireylerin iyi bir bakım hizmeti almaları sağlanmalıdır. Bu bağlamda, toplumlar kendi demografik yapılarına ve sağlık gereksinimlerine uygun hizmeti sunabilecek sağlık insan gücünü yetiştirmek durumundadır.

Hemşirelik eğitim programlarında toplumun değişen sağlık sorunlarına göre düzenlemeler yapılmakta ve yaşlanan nüfusun gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılanmasına yönelik değişimler yapılmaktadır (Akdemir ve Akyar, 2009). Bu yaklaşımla birlikte geriatri hemşireliği olarak isimlendirilen yaşlı bakım hemşireliğinin cazip hale getirilmesinin toplum gereksinimlerinin karşılanması açısından önem taşıdığı düşünölmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Tutumlar ve Çalışma Değerleri

Tutum, davranış bilimlerinin anahtar kavramlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Tutum kavramı genel olarak bireyin çevresindeki herhangi bir olgu ve nesneye karşı içinde barındırdığı tepki eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler tutumların, bireylerin hayata bakış açılarının belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden bireylere ait değerleri anlamak, onların tutum ve davranışlarını anlayabilmek ve tahmin edebilmek adına gereklidir. Değerler, kişinin nasıl davranması ya da nasıl davranmaması gerektiğini belirlemektedir. İlgili literatüre bakıldığı zaman çalışma değerlerinin birçok araştırmacı tarafından yaşam değerlerinin bir parçası şeklinde konumlandırıldığı görölmektedir. Çalışma değerleri yazında farklı perspektiflerin varlığıyla birlikte farklı boyutlarla ele alınmıştır (Özveren ve Torun, 2014). Miller (1974) çalışma değerlerini içsel ve dışsal olmak üzere iki boyutta incelemiş ve bu boyutları kullanarak bir ölçek geliştirmiştir. Yazında da çalışma değerlerini ele alan araştırmacılar daha çok bu iki boyut üzerinde durmuşlardır. İçsel değerler yaratıcılık, entelektüel eğilim ve yönetim gibi kavramları kapsarken; dışsal değerler

ekonomik özgürlük, diğer çalışanlarla ilişkiler, iş güvencesi gibi kavramları içerisine almaktadır. Daha sonra bazı araştırmacılar, içsel ve dışsal sınıflandırmasını açarak çalışma değerleri kavramını daha fazla boyutla birlikte ele almışlardır. Hofstede (1980) çalışma değerlerini kendine ait kültür perspektifiyle değinirken, Pryor (1979) birkaç faktör ile birlikte bir çalışma değerleri ölçeği oluşturmuştur. Bu faktörler yaratıcılık, maaş, çalışma arkadaşları, yardım etme, fiziksel aktivite, bağımsızlık (otonomi), prestij ve güvenlik şeklinde sıralanmıştır. Tevrüz ve Turgut (2004)'un yapmış oldukları çalışmada farklı çalışma değerlerini içeren on iki faktör belirlenmiş ve bu faktörlerin üç ayrı kümede toplandığı tespit edilmiştir. Bu üç küme 'çalışmanın işlevleri' olarak tanımlanmış ve çalışmanın bireyselci, normatif ve dünyevi işlevleri olarak ayrılmıştır. Çalışma amaçları adıyla geliştirilmiş olan bu testin orijinalinde 12 faktöre dağılan 69 madde vardır. Hofstede (1983) motivasyon teorilerinin daha ağırlıklı bir biçimde, bireysellik-kolektivizm, dişi-erkek kültür ve belirsizlikten kaçınma boyutları ile açıklanabileceğini öne sürmüştür. Belirsizlikten kaçınmanın yüksek olduğu toplumlarda güvenlik ihtiyacı ağır basmaktadır (Hofstede ve Bond, 1984). Türk kültürü içinde yetişmiş bir birey için güvenlik önemli bir motivasyon kaynağıdır (Demir ve Okan, 2009). Dolayısıyla, Türk kültüründe yetişen bir birey için sınırların daha net olduğu, belirsizliğin hüküm sürmediği bir işte çalışmanın önemli bir çalışma değeri olabileceğini söylemek mümkündür (Özveren ve Torun, 2014). Bireyin sahip olduğu çalışma değerleri bulunduğu toplumun değerlerinden ayrı düşünülemez.

Yaşlı Bakım Hemşireliği

Yaşlı bakım hemşireliği; sağlıklı ve hasta olan yaşlı bireylerin bakımı, sağlıklarının sürdürülmesi ve geliştirilmesi, hastalık ve sakatlıklardan korunması, hastalık halinde rehabilitasyonu ya da huzurlu bir ölümün sağlanmasını içeren uygulamaları kapsamaktadır (Erdemir, 2014). Dünya ülkeleri arasında yaşlanma oranının hızlı olması, başta Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere bir çok ülkede bu doğrultuda politikaların geliştirilmesine yol açmıştır. Geliştirilen politikalar, eğitim programlarında yaşlı bakım eğitime önem verilmesini, çeşitli toplantılar ve kongrelerle birlikte yaşlı bakım hemşireliğinin gelişmesini ve meslekler arasındaki öneminin artmasını sağlamıştır. Hollanda ve İngiltere'de temel hemşirelik eğitimi üzerine yaşlı bakım hemşireliği eğitim programları bulunmaktadır. Almanya'da yaşlı bakım hemşireliği, özel dal hemşireliği alanları arasında yer almaktadır (Akdemir ve Akyar, 2009).

Ülkemizde yaşlı birey ile çalışan hemşirelerin ağırlıklı olarak evde bakım, hastane, bakımevleri ve huzur evlerinde aktif biçimde rol aldığı görülmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından TÜİK projeksiyonlarına göre, artacak olan yaşlı nüfusuna yönelik Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programını (2015-2020) geliştirmiş olup

bu doğrutudaki hedeflerin gerçekleştirilmesinde hemşirelerin kilit rol oynayacağı düşünölmektedir. Dolayısıyla, hemşirelik eğitim müfredatlarında yaşlı bakım hemşireliğine de yer verilmesi gerekmektedir. Yaşlı bakımına yönelik ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim programlarında artış olduğu görölmektedir. Bu nedenle lisans düzeyinde hemşirelik eğitim müfredatlarında dâhiliye veya halk sağlığı hemşireliği dersleri içerisinde konu olarak yer almaktadır. Buna ek olarak, lisans düzeyinde seçmeli ders olarak da verilmeye başlanmıştır. Lisansüstü programlarda ise yaşlı bakım/geriatri hemşireliğine yönelik dersler verilmektedir. Eğitim müfredatlarının dışında son yıllarda yaşlı bakımına verilen önemin artmasıyla birlikte, yaşlı bakım alanında çeşitli kurslar düzenlenmektedir. Ancak, henüz Sağlık Bakanlığı tarafından onaylanan bir sertifika programı bulunmadığı da bilinmektedir (Kitiş, 2014). Belirtilen bu eğitim programlarının yeterliliği ve sağlık alanındaki yansımalarının ayrıca tartışılacak bir konu olduğu düşünölmektedir.

Sağlık hizmeti veren kurumların yaşlı sağlığını koruma ve geliştirmesi için, sağlık çalışanlarının yaşlılara karşı tutumları ve inançlarının belirlenmesinin önemli olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte sağlık bakım hizmeti veren kurumlar ve sağlık çalışanları tarafından yaşlılar; “yatak işgal eden, uzun süre hastanede yatışı gereken, hastanenin etkinliğini azaltan” ve “tedavi edilemedikleri için de sağlık sisteminde başarısızlık olarak nitelendirilen” bir grup olarak kabul edilmektedir. Sağlık çalışanlarına göre, bu dönemde görölen hastalıklar yaşa bağlı hastalıklar olarak değerlendirilmekte, bunun için de yaşlı bakımı ile ilgilenmek onlar için “düşük statülü” bir iş olarak görölmektedir. Bu nedenlerden ötürü, yaşlı bakımının hemşireler tarafından istenilen bir çalışma alanı olarak görölmediğı ve bu alanda çalışmaya istekli hemşirelerin bulunmadığı belirtilmektedir (Kulakçı, 2010). Literatürde hemşirelik mesleğine adım atacak hemşirelik öğrencileri üzerinde bu konuya yönelik yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda öğrencilerin yaşlılara karşı pozitif tutumlarının olduğu belirtilirken (Hweidi ve Al-Obeisat, 2006; Lambrinou ve ark. 2009; Wang ve ark., 2009; Ayaz Alkaya ve Birimoğlu Okuyan, 2017), bazı çalışmalarda ise öğrenci hemşirelerin yaşlılara karşı olumsuz tutumlar sergiledikleri ve bu olumsuz tutumların yaşlıları pasif, sıkıcı, depresif ve inatçı bireyler olarak algılamalarından kaynaklandığı vurgulanmaktadır (Aud ve ark., 2006; Happell ve Broker, 2001). Bununla beraber yaşlılığın negatif imajının gençlerin ölüm korkusu, gençliğin fiziksel güzelliğı ve çekiciliğı, yaşlılıkta üretkenliğin azalması, yaşlılıkta iyilik halinin ve sağlığın bozulması gibi düşünceleri nedeniyle oluştuğı bildirilmektedir (Adıbelli ve ark. 2013). Yapılan bazı çalışmalarda ise hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bakım hemşireliğini popüler olmayan bir meslek alanı olarak gördükleri de ortaya koyulmuştur (Courtney ve ark., 2000; McLafferty ve Morrison, 2004).

Yaşlı bireylere yönelik olumsuz tutumların dünyanın her tarafında aynı olduğu, bununla birlikte bu tutumların olumlu yönde geliştirilmesinde eğitimin en etkili ve

iyi bir yol olduğu belirtilmektedir (Lowell, 2006). Hemşirelik eğitimi veren kurumlar ve eğitim müfredatları öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ve yaşlılara karşı pozitif tutum geliştirmelerinde önemli rol oynamaktadır (Williams ve ark., 2007). Geleceğin bakım profesyonelleri olan hemşirelik öğrencilerinin yaşlılığa ve yaşlılara karşı tutumlarının olumlu olmasının, verilen bakım kalitesini artırmada etkili olacağı belirtilmektedir (Şenol Çelik ve ark., 2010).

Araştırmanın Amacı

Araştırma, hemşire adaylarının yaşlı bakım hemşireliğine yönelik tutumlarını ve bu tutumlara etki eden faktörlerin belirlenmek amacıyla yapılmıştır. Yapılan bu araştırmada aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Hemşire adayları yaşlı bakım hemşireliğine yönelik tercihlerini nasıl önceliklendirmektedirler?
- Hemşire adaylarının iş değerleri yaşlı bakım hemşireliğine yönelik tutumlarını etkilemekte midir?

Gereç ve Yöntem

Çalışma kapsamında anket uygulanmıştır. Anketler yöneylem araştırması konularından biri olan çok kriterli karar verme tekniklerinden Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) ile değerlendirilmiş olup, hemşire adaylarının hemşirelik alanlarına yönelik kalitatif yargıları kantitatif şekle dönüştürülmüştür. Bu süreç Saaty'nin 1-9 skalasına uygun ikili karşılaştırma anketi yanıtlarının Excel'de hazırlanan analiz formatı şablonuna girilmesi sonucu gerçekleşmektedir. Anketi dolduran kişiler iki kritere ait subjektif önem oranını ankete verdikleri yanıt ile yansıtmaktadır. Hemşire adaylarının değer yargıları ile ilgili yapılan analizlerde öncelikle hemşire adaylarının aşağıda belirtilen çalışma değerleri ölçeğini cevaplaması sağlanmış, sonrasında AHP analizi uygulanmıştır. Aynı soru formunda adayların bu ölçekte yer alan ifadeleri karşılaştırılmıştır. Adaylara çalışma değerlerinden hangisini tercih ettiklerini net bir şekilde ortaya koymalarını sağlayacak şekilde ilgili AHP 1-9 ölçeği kullanılmış olup, adayların cevapları neticesinde gerekli ikili karşılaştırmalar yapılmıştır.

Araştırma Örnekleme

Kolayda örnekleme yöntemiyle ulaşılabilen, bir kamu üniversitesinin üçüncü ve dördüncü sınıflarında öğrenim gören ve çalışmaya katılmayı kabul eden 107 hemşirelik öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Öğrencilerin yaşları 20-24 yaş aralığında değişmektedir. Bu yüzden örnekleme grubunun Y kuşağına ait olması verilerin analizi ve tartışması açısından önem arz etmektedir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada nicel araştırma tekniği olarak anket kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak, Yücel ve Karataş (2009) tarafından geliştirilen 24 boyutluk Çalışma Değerleri Ölçeğinden konu ile ilgili belli bir takım boyutlar alınıp adapte edilerek bir ölçek hazırlanmıştır. Bu ölçeğin orijinalinde yer alan boyutlar bazıları; iş garantisi, tanınma ve takdir edilme, rekabet, yükselme-ilerleme, ahlaki-duyuşsal değerler, bağımsızlık ve otonomi, etkili olma, yardımlaşma ve bedensel aktivitedir. Boyutların fazlalığı ve bazı boyutların çalışmanın amacını yansıtmaması nedeniyle, daha az sayıda soru ile bir araştırma formu hazırlayabilmek amacıyla biri sağlık bilimlerinden olmak üzere iki uzman görüşü alınmıştır. Özveren ve Torun (2014) tarafından yapılan çalışmada ilgili ölçeğin hali hazırdaki çalışmanın amacına hizmet edecek boyutları seçtiğinden, bu çalışmada uygulanan faktör analizi esas alınmış ve çalışma değerlerini yordayan ifadeler beş ana faktör altında incelenmiştir. Bu faktörler,

Ahlaki-Duyuruşsal Doyuma Ait Değerler

Kişisel ve Mesleki Gelişime Ait Değerler

Çalışma Arkadaşları İle İlgili Değerler

Maddi Değerler (İş Garantisi, Para vb.)

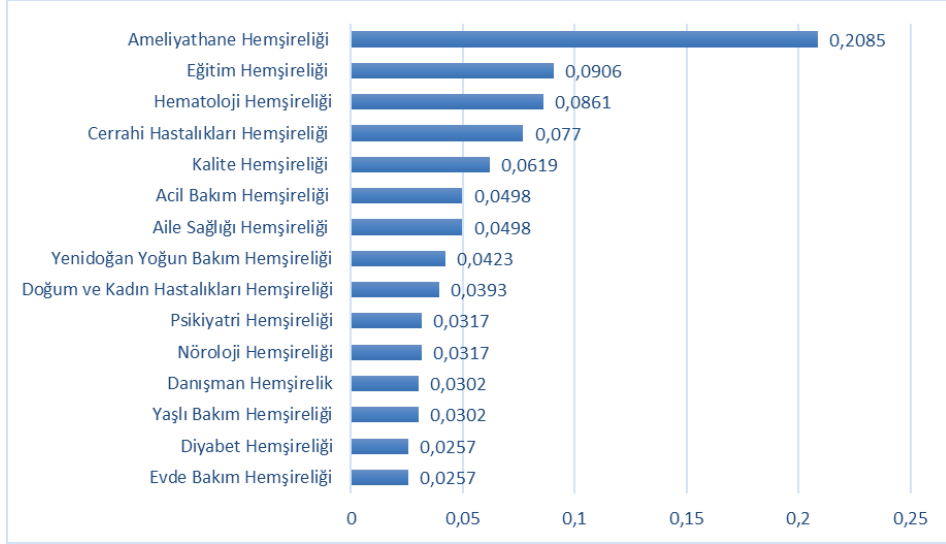
Çalışma Koşulları İle İlgili Değerler

Bulgular

Yapılan çalışmanın başında hemşire adaylarının yaşlı bakım hemşireliğine yönelik tutumlarının olumsuz olduğu hipotezi ile yola çıkılmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin en çok tercih ettikleri hemşirelik alanının Ameliyathane Hemşireliği olduğu saptanmıştır. Ameliyathane Hemşireliğini öğrencilerin ilk on beş tercih listesinde olacak şekilde sırasıyla Eğitim Hemşireliği, Hematoloji Hemşireliği, Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği ve Kalite hemşireliği takip etmektedir. İlgili sonuçlara ait detaylı tablo aşağıda gösterilmiştir. İlk sırada yer alan “ameliyathane hemşireliği” öncelik değeri 0,2085’dir. Bunun anlamı toplamı 1 (%100) olan değerler için bu alternatifin aldığı oran %20,85 olduğudur. “Eğitim hemşireliği” ise %9,06 tercih önceliğine sahiptir.

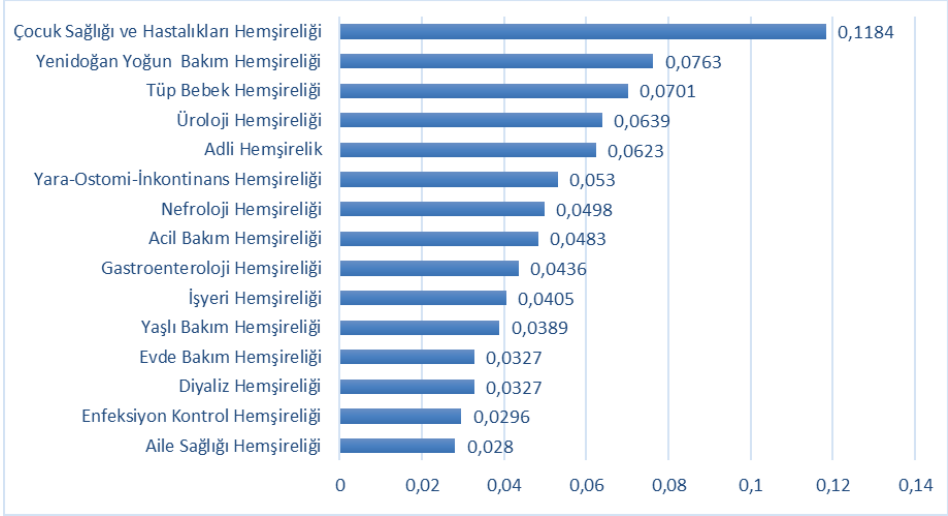
Tablo 1

Hemşire Adaylarının İlk 15 Tercih İçerisinde Yer Verdikleri Hemşirelik Alanları

Tablo 1’de görüldüğü üzere, Yaşlı Bakım Hemşireliği frekans değerleri kıyaslamaları özelinde hemşire adaylarının ilk 15 listesine 13. sırada girmiştir. Yaşlı bakım hemşireliğinin ilk 15 içerisine girmesi yaşlı bakım hemşireliğine yönelik tutumların çok da olumsuz olmadığını göstermektedir. Bu sonuç, araştırmanın başında yola çıkılan “öğrencilerin yaşlı bakım hemşireliğine yönelik tutumları olumsuzdur” hipotezinin doğrulanmadığını göstermektedir. Öğrencilerin son 15 sıralamasında yer verdikleri hemşirelik alanlarının frekans değerleri kıyaslama açısından oldukça önemli olup, Tablo 2’de belirtilmiştir.

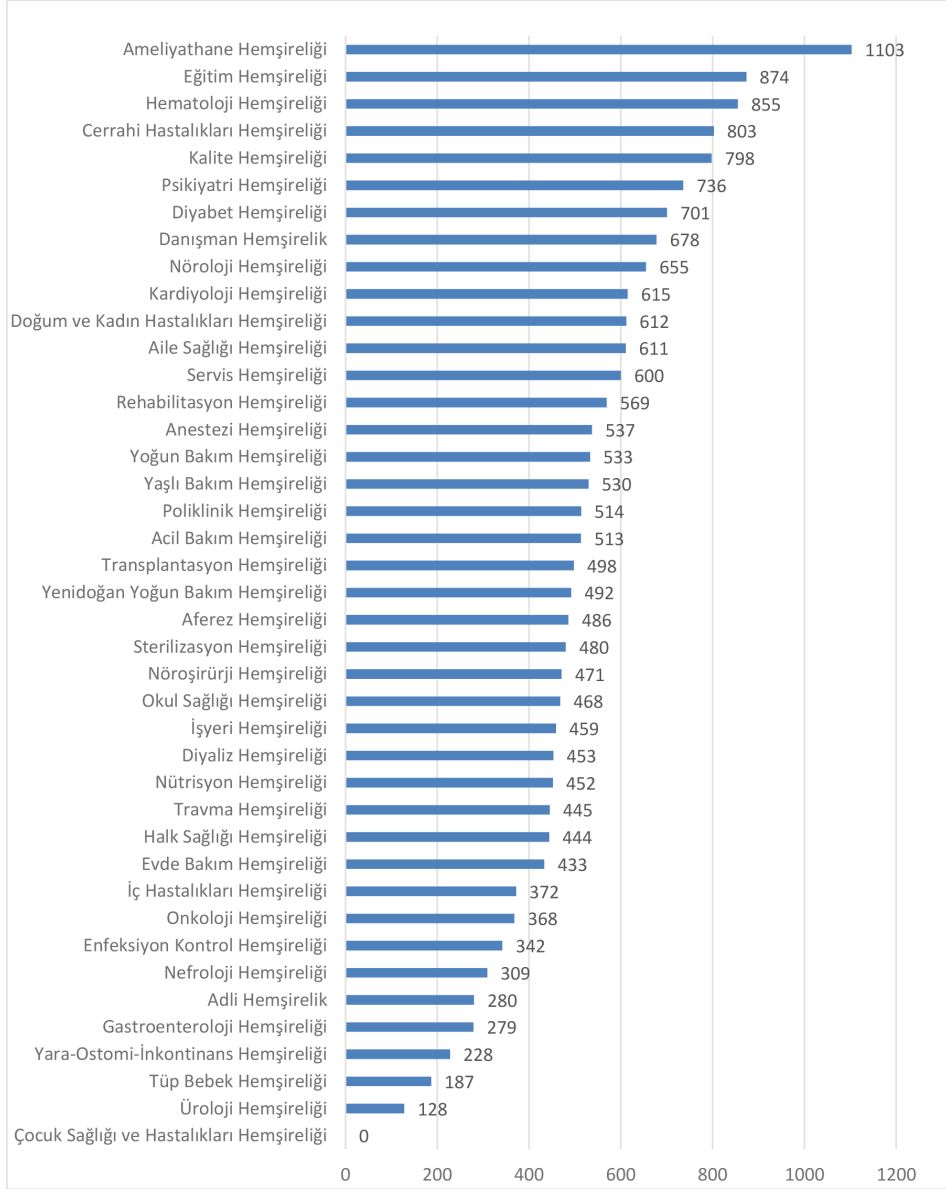
Tablo 2

Hemşire Adaylarının Son 15 Tercih İçerisinde Yer Verdikleri Hemşirelik Alanları

Tablo 2’de gösterildiği üzere Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği öğrencilerin son 15 tercih içerisinde en fazla dâhil ettikleri hemşirelik alanı olup, bu alanı Yenidoğan Yoğun Bakım Hemşireliği, Tüp Bebek Hemşireliği, Üroloji Hemşireliği ve Adli Hemşirelik takip etmektedir. Yaşlı Bakım hemşireliği de öğrencilerin son 15 tercih listesine girmiştir. Yaşlı Bakım Hemşireliğinin öğrencilerin hem ilk 15, hem de son 15 tercih sıralamasında yer alması oldukça ilginç bulunmuştur. Sonuçları daha net ve doğru bir şekilde değerlendirebilmek açısından hemşire adaylarının hemşirelik alanlarına yönelik tercihlerinin frekans tablosu aşığıda belirtilmiştir.

Tablo 3

Hemşire Adaylarının Kariyer Tercihleri Genel Frekans Tablosu

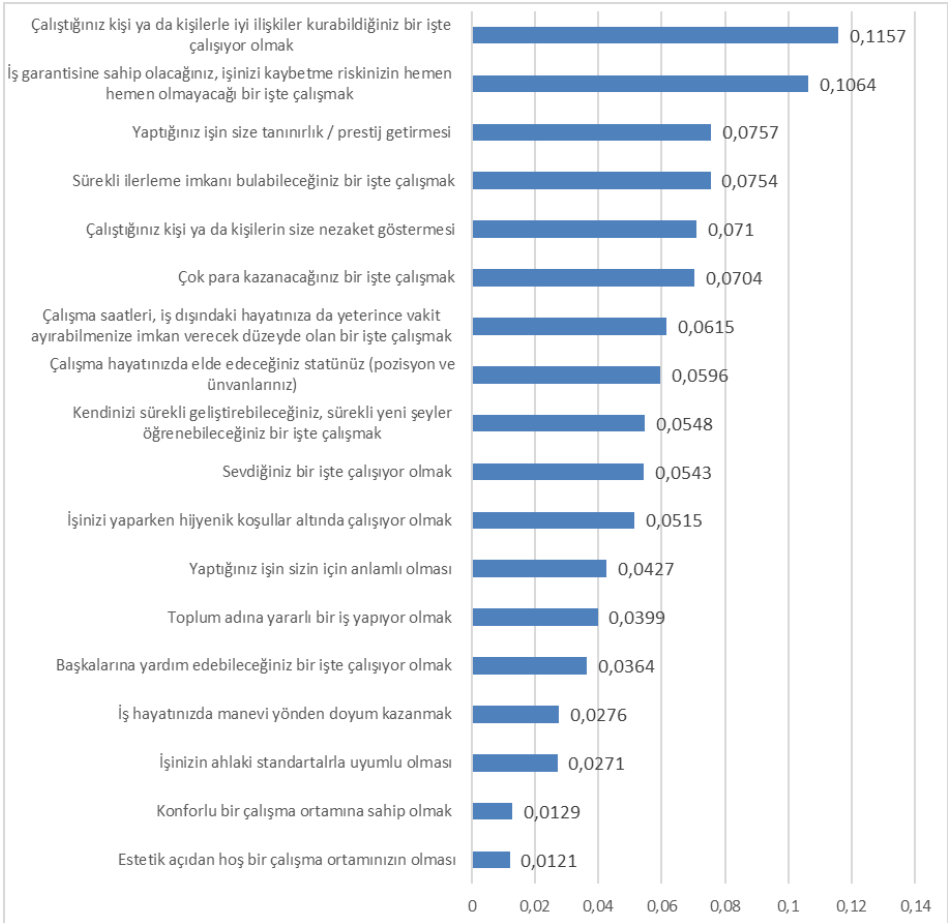

Tablo 3'ten de anlaşılacağı gibi Ameliyathane Hemşireliği hemşire adaylarının ilk 10 tercih içerisinde en fazla yer alan hemşirelik alanıdır. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği hemşire adayları tarafından kabul görmemiştir ve tercih listesinde en altta yer almıştır. “Ameliyathane Hemşireliği” anketi dolduran kişiler açısından 1103 puan almıştır. Bu puanın hesaplanmasında ağırlık değerleri verilmiştir. Anketi dolduran kişi

bu alternatifi ilk sıralarda tercih ediyorsa alternatif yüksek ağırlık, alt sıralarda tercih ediyorsa giderek azalan ağırlık değeri kazanmaktadır.

Yaşlı Bakım hemşireliği tabloda orta sıralarda yer almış olup, hem öğrencilerin ilk 15 tercihinde hem de son 15 tercihinde yer alması ilginç bulunmuştur. Bu sonuç, araştırmanın başında düşünölen ve yaşlı bakım hemşireliğini tercih eden ve etmeyen öğrencilerin çalışma değeri özelinde nasıl bir farklılık gösterdikleri sorusunu daha da önemli bir hale getirmiştir. Tablo 4'te yaşlı bakım hemşireliğini tercih eden hemşire adaylarının çalışma değeri için ait sayısal veriler gösterilmiştir.

Tablo 4
Yaşlı Bakım Hemşireliğini Tercih Eden Hemşire Adaylarının Çalışma Değeri

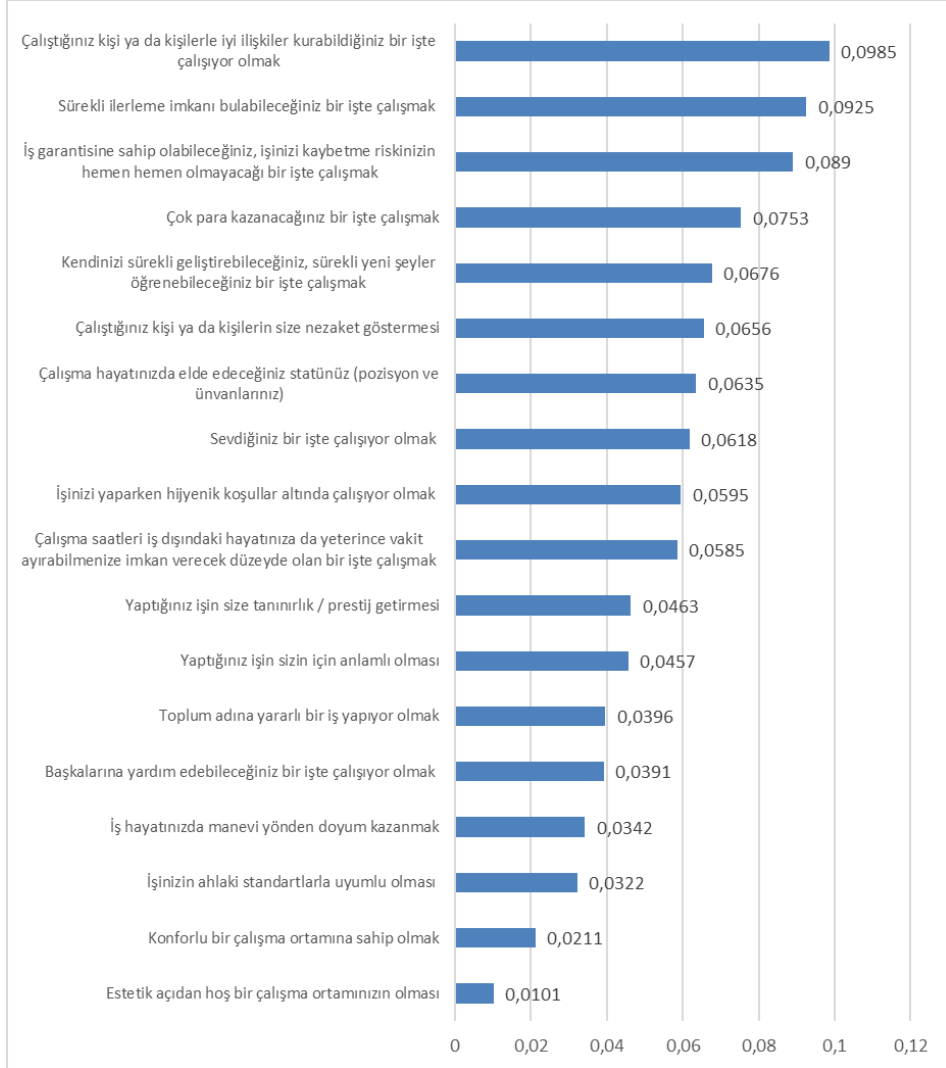

Tablo 4'ten anlaşılacağı üzere, çalışma arkadaşları ile iyi ilişkiler kurmak ve iş garantisine sahip olmak yaşlı bakım hemşireliğini tercih eden adayların en çok değeri verdiği hususlar arasında yer almaktadır. İçin manevi yönden tatmin edici olması, ahlaki standartlarla uyumlu olması ve anlamlı olması ile ilgili manevi değeri ise

yaşlı bakım hemşireliğini tercih eden hemşire adaylarının önem sırasında alt sıralarda yer alan çalışma değerleridir.

Tablo 5

Yaşlı Bakım Hemşireliğini Tercih Etmeyen Hemşire Adaylarının Çalışma Değerleri

Tablo 5'te yaşlı bakım hemşireliğini tercih etmeyen hemşire adaylarının çalışma değerlerine ait sayısal veriler gösterilmiştir. Çalışma arkadaşları ile iyi ilişkiler kurmak ve sürekli ilerleme imkânı bulmak yaşlı bakım hemşireliğini tercih etmeyen adayların en çok değer verdiği hususlar arasında yer almaktadır Yaşlı bakım hemşireliğini tercih edenler ve tercih ermeyenler arasında çalışma değerleri açısından önemli ölçüde bir farklılık tespit edilmemiştir. Bununla birlikte iş garantisine sahip olma, yaşlı bakım hemşireliğini tercih eden adaylarının daha fazla önem verdiği bir husus olarak ortaya

çıkmiştir. Bu sonuç, iş garantisinin yaşlı bakım hemşireliğini seçen hemşire adayları için başlıca kriterlerinden biri olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Tablo 6'da yaşlı bakım hemşireliğini ilk sırada tercih eden, Tablo 7'de son sırada tercih eden hemşire adaylarının çalışma değerlerine ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 6

Yaşlı Bakım Hemşireliğini İlk Sırada Tercih Eden Hemşire Adaylarının Çalışma Değerleri

Tablo 7

Yaşlı Bakım Hemşireliğini Son Sırada Tercih Eden Hemşire Adaylarının Çalışma Değerleri

Tablo 8’de hemşire adaylarının çalışma değerlerine ait sayısal veriler gösterilmiştir. Manevi değerler hemşire adayları için daha az önemliken, maddi değerlerin daha fazla önem arz etmesi üzerinde durulması gereken önemli bir sonuçtur.

Tablo 8

Hemşire Adaylarının (Tüm Öğrenciler) Çalışma Değerleri**Tartışma**

Hemşirelik insan bakımına temellenmiş bir meslektir (Zhang ve ark., 2016). Hemşirelik mesleki tutum, bağlılık ve değerlerin mesleki uygulamalar için temel oluşturan bir meslek olup, bu değerlerin bakım verilen bireylerle, toplumla ve meslektaşlarla etkileşimlerde rehberlik edeceği belirtilmektedir (Tarhan ve ark., 2016).

Araştırma sonuçlarını ilgili literatür de desteklemektedir. Hemşire adaylarının çalıştığı kişi/kişilerin kendilerine nezaket göstermesi, iş garantisi, tanınırlık, çalışma arkadaşları

ile iyi ilişkiler kurmak gibi hususlara daha fazla değer verdikleri bulgusu araştırma örneklemine giren hemşirelik öğrencilerinin Y kuşağında olmalarıyla ilişkili olduklarını düşündürmektedir. Y kuşağının ebeveynleri çocuklarını yetiştirirken korumacı, ilgili ve anlayışlı tutum gösterdiği ve çok yönlü yetiştirilmelerine bağlı özgüvenleri yüksek ve ben merkezli olan Y kuşağı bireylerinin de kendi değerleri arasında normal ve beklendik davranışlar olarak karşımıza çıktığı kabul edilebilir. Y kuşağı, diğer kuşaklara göre para kazanmaya daha fazla değer vermektedir (Keleş, 2011:137; Akdemir ve Konakay, 2014). Y kuşağında yer alan bireyler, çalışma hayatında eğlenmeye, çalışma arkadaşları ile iyi ilişkiler kurmaya çok önem vermekte ve kendilerini kişisel olarak tatmin edecek işler yapmak istemektedirler (Kaye, 2012; Şendemir ve ark, 2016).

Yaşlı bakım hemşireliği alanının öğrencilerin hem ilk 15 hem de son 15 tercihleri arasında yer alması öğrencilerin tercih konusunda kararsız olabildiklerini akla getirmektedir. Literatürde artan sağlık sorunları nedeniyle yaşlı bireylerin topluma yük olarak görüldüğü ve bunun yaşlı bireylere sunulan hizmet ve bakıma yansması sonucunda yaşlı bakımının istenmeyen bir çalışma alanı olarak görüldüğü de belirtilmektedir (Ayaz Alkaya ve Birimoğlu Okuyan, 2017). Ayrıca Zhang ve arkadaşlarının (2016) araştırmalarında, yaşlı bakımında yeterli bilgi ve deneyimi olmayan öğrencilerin yaşlı bakımı vermek için daha az istekli olacakları, Liu ve arkadaşlarının (2013) araştırmalarında ise yaşlılık hakkında bilgili olma ve yaşlı bireylerle çalışmayı tercih etme ile yaşlı bireylere yönelik olumlu tutumun ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Öğrencilerin mesleki alan tercihlerinde yaşlı bakıma yönelik eğitim alıp almama durumları, evde yaşlı bireyin varlığı ve bakım gereksinimlerinin tutum ve değerleri etkileyeceğini düşündürmektedir.

Yaşlı Bakım Hemşireliğini tercih etmeyen bireylerin ise kendisini sürekli geliştirmek, ilerleme imkânları bulmak ve statü kazanmak hususuna daha fazla önem verdikleri anlaşılmıştır. Bu durum, günümüzde meslek seçimlerinde ağırlığın ücret, çalışma koşulları gibi faktörlere değil kendini geliştirebileceği bir iş, statü ve ilerleme olanağı gibi faktörlere kaymaya başladığını akla getirmektedir.

Günümüz iş gücü piyasası çerçevesinde bir mesleğin seçiminde para kazanmak, iş garantisine sahip olmak gibi değerlerin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bununla birlikte manevi değerlere, tanınırlık ve statü kriterlerinden daha az önem verildiği görülmektedir. Y kuşağının önceki kuşaklara kıyasla çok para kazanmaya daha az önem verdiği, bunun yanı sıra kendisini daha fazla tatmin edecek anlamlı ve iddialı işlerde, sosyal sorumluluk bilinci yüksek örgütlerde çalışmaya önem verdiği bildirilmektedir. Daha açık kariyer yolları, daha anlamlı iş deneyimlerinin Y kuşağına daha cazip geldiği belirtilmektedir (Boztunç, 2014).

Yaşlı bakım hemşireliği özellikle yaş ortalaması gittikçe yükselen toplumumuzda da önemi daha da fazla artacak olan bir meslek alanıdır. Yapılan araştırma sonuçları

hemşire adaylarının yaşlı bakım hemşireliğini daha çok iş garantisi için istediklerini göstermektedir. Yaşlı bakım hemşireliğini tercih etmeyen adayların da çalıştıkları ortamda çalışma arkadaşları ile olan ilişkilerine değer veriyor olma bulgusunun, öğrencilerin Y kuşağında olmalarına, günümüz rekabet koşullarında çalışma ortamlarının değişmesine bağlı tercihlerin farklılaşmasına, eğitim programlarında yaşlı bakımına yönelik farkındalıkların tam olarak sağlanamamasına bağlı olduğunu düşündürmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Gelecekte çok daha fazla ihtiyaç duyulacak olan yaşlı bakım hemşireliği alanıyla ilgili hemşirelik öğrencilerine daha fazla farkındalık kazandırılması, nitelikli meslek profesyonellerini yetiştirilebilmesi için oldukça önemlidir. Meslek profesyonellerinin kendisini geliştirebilmesi için yapmaları gerekenler üzerinde ilgili meslek örgütlerinin ileri araştırmalar yapması doğacak olan gereksinimlerin karşılanabilmesine büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ülkemizde hemşirelik eğitim programı müfredatında yer alan derslerde yaşlanma ve yaşlı sağlığına ilişkin kavramlara daha çok yer verilmesi, bununla beraber lisans hemşirelik müfredatlarında yaşlı bakım hemşireliği, geriatri/gerontoloji hemşireliği gibi derslerin daha fazla verilmesinin sağlanması yaşlı bireylere karşı tutumların olumlu yönde geliştirilmesi adına önemlidir. Lisans ders program içeriklerinde öğrencilerin yaşlılarla daha fazla bir arada olabilecekleri, yaşlı bakımına ilişkin bilgi ve becerilerini geliştirecekleri ve yaşlı bakımını tüm yönleriyle gerçekleştirebilecekleri uygulama alanları oluşturulmalıdır. Ayrıca, öğrencilerin yaşlılık konusunda farkındalıklarını artırmaya yönelik yaşlı sağlığı ile ilgili bilimsel oturumlara ve çeşitli etkinliklere katılımları konusunda desteklenmeleri yaşlı bireylere empatik yaklaşabilmeleri açısından yarar sağlayacaktır. Farklı fakültelerde ve daha büyük örneklem grupları üzerinde daha ileri çalışmaların yapılması, sonuçların daha genellenebilir olması noktasında alana önemli ölçüde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Atdıbelli, D., Türkoğlu N. ve Kılıç, D. (2013). Öğrenci Hemşirelerin Yaşlılığa İlişkin Görüşleri ve Yaşlılara Karşı Tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 2–8.
- Akdemir, A., & Konakay, G. (2014). Y kuşağının kariyer algısı, kariyer değişimi ve liderlik tarzı beklentilerinin araştırılması. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2).
- Akdemir, N. ve Akyar, İ. (2009). Geriatri hemşireliği. *Akademik Geriatri Dergisi*, 1(2), 73–81.
- Aslan, D. ve Ertem, M. (2012). Yaşlı Sağlığı: Sorunlar ve Çözümler. *Palme Yayıncılık*
- Ayaz Alkaya, S. ve Birimoğlu Okuyan C. (2017). Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlı Bireylere Yönelik Tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4(1), 43–52.
- Aud, M.A., Bostick J.E. ve Marek K.D. (2006). *Introducing Baccalaureate Student Nurses To Gerontological Nursing. Journal Of Professional Nursing*, 22(2), 73-78.
- Boztunç, N. (2014). Y kuşağını elde tutabilme üzerine bir çalışma, bitirme projesi. *Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir*.
- Courtney, M., Tong, S. ve Walsh, A. (2000). Acute care nurse's attitudes toward older patients: A literatüre review. *International Journal of Nursing Practice*, 6(2), 62-69.
- Demir, H. ve Okan, T. (2009). Teknoloji, Örgüt Yapısı ve Performans Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 10(1), 57–72.
- Erdemir, F. (2014). Yaşamın Yaşlılık Dönemi ve Hemşirelik, <https://docplayer.biz.tr/61936423-Yasamin-yaşlılık-donemi-ve-hemşirelik.html> (Erişim tarihi: 09.11.2019)
- Happell B., & Broker J. (2001). Who will look after my grandmother? Attitudes of student nurses toward the care of older adults. *Journal Of Gerontological Nursing*, 27(12), 12–17.
- Hofstede, G. (1980). Culture's consequences: international differences in work related values. Beverly Hill, CA, Sage.
- Hofstede, G. (1983). The cultural relativity of organizational practices and theories, *Journal of International Business Studies*, 14(2), 75–89.
- Hofstede, G., & Bond, M. H. (1984). Hofstede's culture dimensions: An independent validation using rokeach's value survey. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 15(4), 417–433.
- Hweidi, I. M., & Al-Obeisat, S. M. (2006). Jordanian nursing students' attitudes toward the elderly. *Nurse Education Today*, 26(1), 23–30.
- Kaye B. (2012). *Four generations: Develop and engage them at work*. Leadership Excellence.
- Keleş, H. N. (2011). Y kuşağı çalışanlarının motivasyon profillerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Bahçeşehir Üniversitesi Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 129–139.
- Kitiş, Y. (2014). Dünya'da ve Türkiye'de Geriatri Hemşireliği Eğitimi. <http://www.gerhemder.org/upload/hemşirelik.pdf> (Erişim:27.10.2019).
- Kulakçı, H. (2010). Hemşirelik lisans programı birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin düşüncelerinin ve görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(1), 15–22.
- Lambrinou, E., Sourtzi, P., Kalokerinou, A., & Lemonidou, C. (2009). Attitudes and knowledge of the Greek nursing students towards older people. *Nurse Education Today*, 29(6), 617–622.

- Liu Y, Norman I. J. ve While A. E. (2013). Nurses' attitudes towards older people: a systematic review. *Internatioanal Journal of Nursing Studies*, 50(9), 1271–1282.
- Lowell, M. (2006). Caring for the elderly: changing perceptions and attitudes. *Journal of Vascular Nursing*, 24, 22–26.
- McLafferty, I., & Morrison, F. (2004). Attitudes towards hospitalized older adults. *journal of advanced nursing*, 47(4), 446–453.
- Miller, A. H. (1974). Political issues and trust in government: 1964-1970. *The American Political Science Review*, 68(3), 951–972
- Özveren, C. G. ve Torun, A. (2015). Algılanan İş Güvencesizliği ve İş Belirsizliğinin Kamu Sektöründe Çalışma Niyetine Etkisinde Çalışma Değerlerinin Rolü. 23. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, Muğla Üniversitesi Bildiri Kitabı, 14-16 Mayıs 2015, 860-866.*
- Pryor, R. (1979). In search of a concept: work values. *Vocational Guidance Quarterly*, 27(3), 250–258.
- Sağlık Bakanlığı Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Planı 2015-2020. <http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/Sa%C4%9F1%C4%B1kl%C4%B1%20Ya%C5%9F.%202015-2020%20Pdf.pdf> (Erişim tarihi: 14.11.2019)
- Şenol-Çelik, S., Kapucu, S., Tuna, Z., & Akkuş, Y. (2010). Views and attitudes of nursing students toward ageing and older patients. *Australian Journal of Advanced Nursing*, 27(4), 24–30.
- Şenturan, Ş., Köse, A., Dertli, E., Başak, S., & Şentürk, N. (2016). X ve Y kuşağı yöneticilerinin iş değerleri algısı ve farklılıkları üzerine inceleme. *Business & Economics Research Journal*, 7(3), 171–182.
- Tarhan, G., Kılıç, D. ve Yıldız, E. (2016). Hemşirelerin mesleğe yönelik tutumları ile mesleki profesyonellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 58, 411–416.
- Tevrüz, S. ve Turgut, T. (2004). Çalışma amaçlarının tesbiti ve çalışma amaçları testinin geliştirilmesi. *Öneri Dergisi*, 22(6), 33–44.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). İstatistiklerle Yaşlılar, 2018 Raporu, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30699>, Erişim Tarihi: 14.11.2019
- Wang, C. C., Liao, W. C., Kao, M. C., Chen, Y. J., Lee, M. C., Lee, M. F. ve ark. (2009). Taiwanese medical and nursing student interest levels in and attitudes towards geriatrics. *Annual Academic Medical Singapore*, 38(3), 230–236.
- Williams, B., Anderson, M. C., & Day, R. (2007). Undergraduate nursing students' knowledge of and attitudes toward aging: Comparison of context-based learning and a traditional program. *Journal of Nursing Education*, 46(3), 115–120.
- World Health Organization (2011). Global Health and Ageing. http://www.who.int/ageing/publications/global_health/en/. (Erişim tarihi: 16.11.2019).
- World Health Organization. (2015). World report on ageing and health. World Health Organization. <https://www.who.int/ageing/events/world-report-2015-launch/en/> (Erişim tarihi:16.11.2019).
- Yücel, C. ve Karataş, E. (2009). Eğitim yöneticilerinin benimsedikleri iş değerleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(2), 70–101.
- Zhang, S., Liu, Y., Zhang, H., Meng, L., Liu, P. ve Zhang, S. (2016). Determinants of undergraduate nursing students' care willingness towards the elderly in China: Attitudes, gratitude and knowledge. *Nurse Education Today*, 43, 28–33.

